

Del 6

Lång sikt: Arbetslöshet

Arbetslöshet. Varför finns den? Varför är det ett problem? Vi kommer att lära oss att det finns olika *typer* av arbetslöshet, och olika anledningar. Tänk på att det här kapitlet handlar inte om konjunktur-beroende arbetslöshet. Vi analyserar 'snitt-arbetslösheten' över konjunkturcykeln. Detta kan kallas för 'the natural rate', eller strukturell arbetslöshet, eller NAI-arbetslöshet.

1. Definitioner och fakta

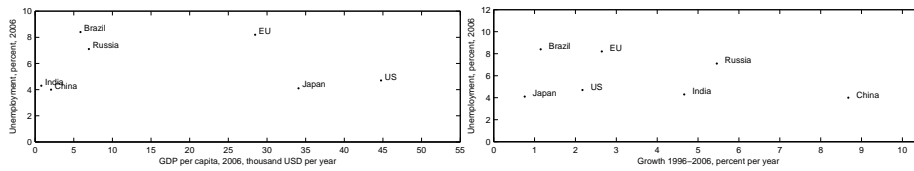
Du måste kunna definiera följande:

- Antalet arbetslösa;
 - Arbetskraften;
 - Arbetslösheten i procent.
- Antag en ekonomi med 100 vuxna, varav 70 jobbar. Vad är arbetslösheten, i procent?

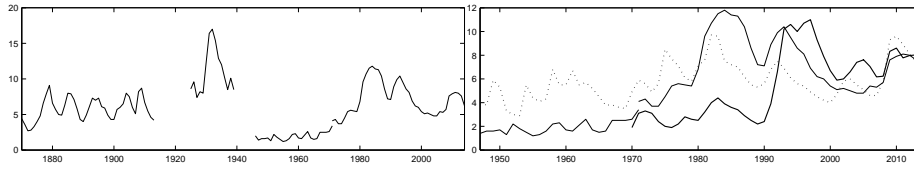
Dessutom måste du kunna skilja mellan de som är korttids- och långtidsarbetslösa.

Modellekonomi 6.1. *Antag en ekonomi med 130 vuxna varav 30 är utanför arbetskraften, 3 har varit arbetslösa under de senaste fem åren, och 3 har nyligen kommit ut ur högstadiet; av de sistnämnda har två hittat jobb (det tredje har sökt i 7 månader). 94 personer arbetar i genomsnitt 98 dagar på 100; de andra två dagarna är de arbetslösa. Detta beror på att de byter jobb ibland (ungefär vart tredje år) och mellan jobb de är oftast arbetslösa i cirka tre veckor. Just nu är 2 av dessa 94 arbetslösa.*

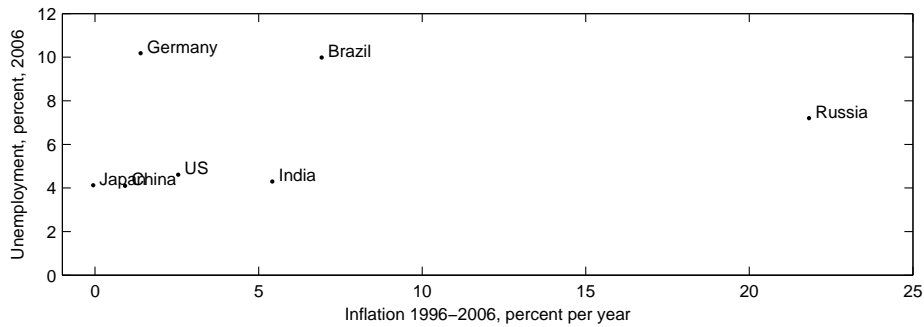
I denna ekonomi, ungefär hur många människor upplever arbetslöshet varje år? Hur länge, i de flesta fall? Vilken andel av arbetskraften är arbetslös just nu? Av de arbetslösa, hur stor del är långtidsarbetslösa?

Figur 1: GDP, GDP growth, and unemployment for some of the world's biggest economies.

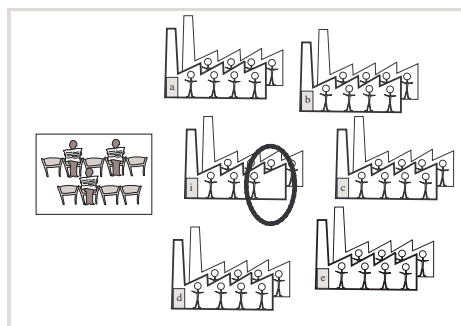

Figur 2: Unemployment over time in the UK (left), and in the UK, USA, and Sweden (right).

Figur 3: Inflation and unemployment in major economies.

Kommentera figurerna!

Kolla bilden ovan. Vad är nivån på arbetslösheten i procent? Och vad är vakansgraden i procent, definierad som antalet lediga jobb delat med antalet på arbetsmarknaden $\times 100$ (OBS! Det finns andra definitioner på vakansgrad också.)

Tolka Figur 4.

OBS! Det är ständig rörelse på arbetsmarknaden. Under ungefär 2 månader fylls lika många nya jobb som det finns arbetslösa! Dock är många av jobben fyllda genom att anställda byter jobb, istället för att arbetslösa får jobb.

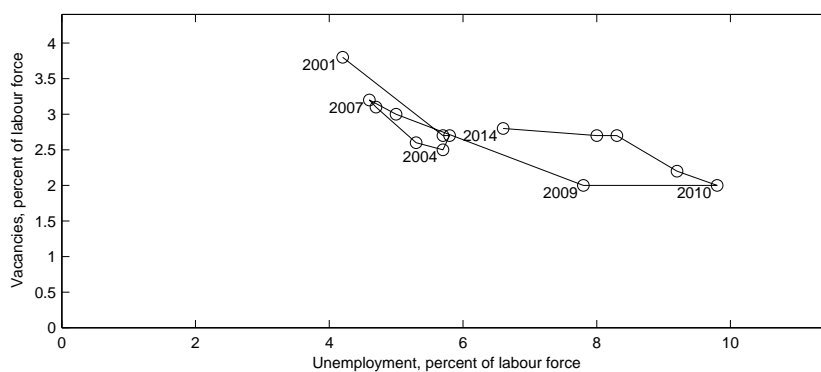

Figure 4: A Beveridge curve for the US. Data from the Federal Reserve Bank of St. Louis.

2. Arbetslöshetsgåtan

Modellekonomi 6.2. Antag en ö-ekonomi med 150 i arbetsför ålder vuxna, varav 100 tillhör arbetskraften och 50 är utanför arbetskraften. Varje individ i arbetskraften tilldelas en roll. Allt sker som det alltid har gjort, och barn följer i sina föräldrars fotspår. Av de 100 som hör till arbetskraften har 90 jobb medan 10 är arbetslösa. Mot bakgrund av ovanstående beskrivning måste de 10 vara barn till arbetslösa föräldrar. Rätt?

För få jobb? För lite efterfrågan?

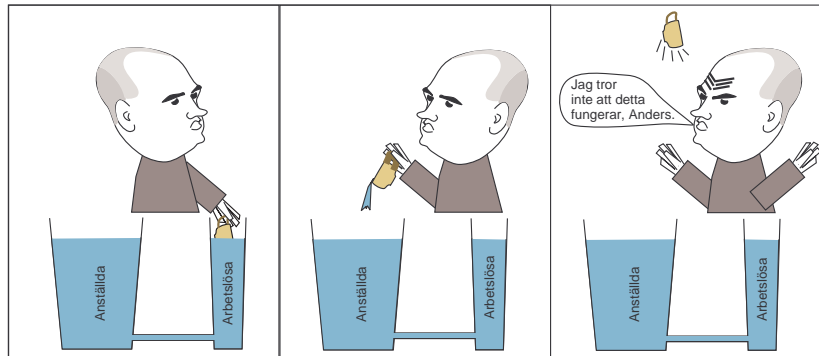
Modellekonomi 6.2, fortsättning 1. Återgå till ö-ekonomin och antag nu att det finns en fast efterfrågan på livsmedel, bostäder, kläder, etc. Dessutom antar att denna efterfrågan kan mötas—givet tekniken som finns tillgängligt för öborna—från produktionen från 90 personer. Eftersom 100 vill arbeta, måste 10 vara arbetslösa.

Brist på företag?

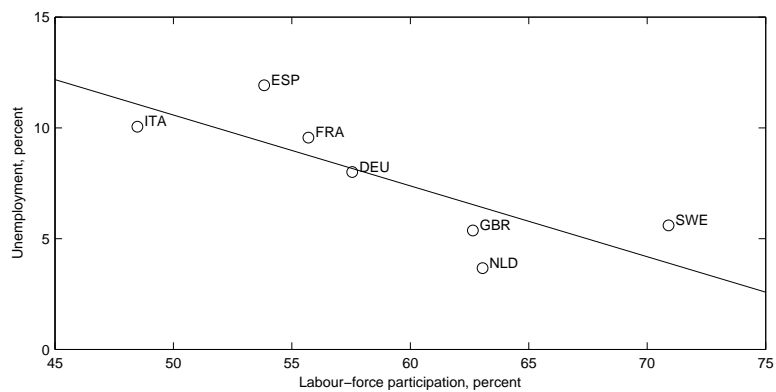
Modellekonomi 6.2, fortsättning 2. Återgå till ö-ekonomin och antag att det finns 9 företag i ekonomin, varav vart och ett sysselsätter 10 personer. Uppenbarligen bör politiken inriktas på att uppmuntra företagande så att det nödvändiga tionde företaget kan skapas.

Företag skapas för långsamt?

Modellekonomi 6.2, fortsättning 3. Antag en ekonomi med 150 i arbetsför ålder, varav 100 tillhör arbetskraften och 50 är utanför arbetskraften. Av de hundra, 90 har jobb och 10 är arbetslösa. Det finns 9 företag i ekonomin, och vart och ett sysselsätter 10 personer. Varje år går ett företag i konkurs, och ett annat företag skapas. Uppenbarligen skapas nya företag för långsamt, och politiken bör inriktas på att främja entreprenörskap, så att under det kommande året två företag kan skapas i stället för bara ett.

Figur 5: Att försöka minska arbetslösheten genom att skapa fler arbetstillfällen.

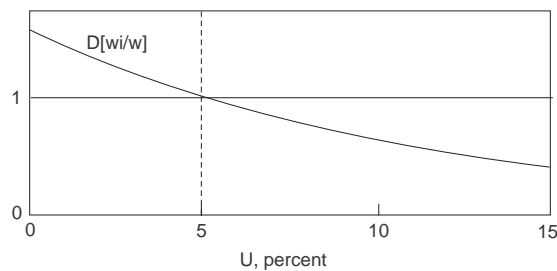
Figur 6: The relationship between unemployment and labour-force participation in the seven largest EU economies, in the year 2000. Data from OECD.

- Invandring; deltidjobb eller förkortad arbetstid; förtidspension; osv. Diskutera Figur 6!

3. Inflation, centralbanken, och reservarmén

- Repetera: NAI-arbetslöshet.

Definition 1. En enkel arbetsmarknad. I en enkel arbetsmarknad konkurrerar företag om arbetskraft genom att erbjuda olika löner. Allt arbete är av samma typ, och alla är lika angelägna att arbeta. Arbetslösa kan omedelbart matchas med företag som söker extra personal. Och löner och priser kan justeras omedelbart.

Figur 7: The relationship between the relative wage which each firm would like to pay, and the rate of unemployment, in an economy in which the NAI level of unemployment is 5 percent.

Definition 2. En komplex arbetsmarknad. I en komplex arbetsmarknad konkurrerar företag om arbetskraft genom att erbjuda olika löner. Arbetstagare varierar i kvalitet på ett sätt som kan vara svårt för arbetsgivare att upptäcka, och arbetstagarnas vilja att arbeta varierar också. Dock blir de mer motiverade när lönen är högre, och även när arbetslösheten är högre. Företagen satsar stora resurser på att rekrytera lämplig arbetskraft, och resurserna som krävs är en avtagande funktion av både den relativa lönen och arbetslösheten. Löner och priser justeras då och då, inte kontinuerligt.

Definition 3. Antag att företag i en ekonomi håller på att bestämma lönenivån för nästa år. Definiera baslönen w som den nuvarande genomsnittliga lönen, justerat för att ta hänsyn till inflation samt produktivitetsökningen. Om t.ex. inflationen är 2 procent per år, och produktivitetsökningen är 1 procent per år, blir w lika med nuvarande lönen plus 3 procent.

Modellekonomi 6.3. Antag en ekonomin med en enkel arbetsmarknad och noll arbetslöshet. Antag att varje företag är i färd med att bestämma lönenivån det kommer att erbjuda under det efterföljande året. Vad bestämmer företag i för lönn, betecknat w_i ? Vad blir nivån på NAI-arbetslösheten?

Modellekonomi 6.4. Antag en ekonomin med en komplex arbetsmarknad och noll arbetslöshet. Antag att varje företag är i färd med att bestämma lönenivån det kommer att erbjuda under det efterföljande året. Vad bestämmer företag i för lönn, betecknat w_i ?

Modellekonomi 6.4, fortsättning 4. Antag att relationen mellan w_i och w är angiven av Figur 7. Vad händer ifall U är 2 procent; 5 procent; 10 procent? Vad blir nivån på NAI-arbetslösheten?

Men vad bestämmer hur kurvan i figuren ligger? Med andra ord, vad bestämmer nivån på NAI-arbetslösheten? Eller, vad bestämmer hur stor reservarmén måste vara för att hålla löentrycket i schack? Vi kommer att analysera 3 faktorer som påverkar hur stor reservarmén måste vara: frivillig arbetslösheten; friktionsarbetslösheten; och hur löneförhandlingarna sköts i ekonomin.

4. Frivillig arbetslöshet och reservarmén

- Definiera frivillig arbetslöshet.

Modellekonomi 6.5. *Antag en ö med 10 arbetare som alla arbetar med att plocka kokosnötter i ett kooperativt företag. Det finns inget kapital. Varje dag plockar var och en 2 kokosnötter, och får betalt 10 kronor. På morgonen köper var och en två kokosnötter från kooperativet (de kostar 5 kronor vardera), äta dem till frukost, och åker iväg för att arbeta igen. Denna situation—med ingen arbetslöshet—fortsätter i många år. Men efter en kris i samband med ett borttappat mynt väljer de att etablera en arbetslöshetskassa. Reglerna är att om en arbetstagare blir arbetslös, kommer hon att få hälften av sin ordinarie lön. En av de tio arbetare—Brian—går i pension, och hans dotter—Briony—ansluter sig till arbetskraften. Men Briony vill bli lokförare, och vägrar att ta ett jobb som en kokosnötplockare.*

Vad händer (förutsatt att Briony beviljas a-kassa)? Vad är den nya nivån på BNP i ö-ekonomin? Finns det något marknadsmisslyckande?

Modellekonomi 6.6. *Antag en "AD-AS-ekonomi" med 100 arbetare. Lägg till antagandet om att 90 av arbetarna har hög produktivitet, medan 10 är något mindre produktiva. Dessa egenskaper kan observeras av arbetsgivare. Antag också att alla har samma reservationslön (det minsta de är beredda att jobba för), och att denna är högre än marginalprodukten av lågproduktivetsarbetarna i långsiktig jämvikt. Vad händer?*

Det är lätt att inse att lågproduktivetsarbetarna kommer att vara arbetslösa i långsiktig jämvikt. Men varför kan de få jobb i högkonjunktur, och varför leder högkonjunktur till inflation?

- Måste arbetarnas produktivitet skilja sig för att det ska uppstå frivillig arbetslöshet?

5. Friktionsarbetslöshet och reservarmén

Friktionsarbetslöshet liknar i viss mån frivillig arbetslöshet, men nu antar vi att det finns friktioner—olika svårigheter—som gör det tidskrävande och kostsamt att matcha ihop arbetsgivare och arbetstagare. Dessa kostnader blir mindre när reservarmén är större.

Modellekonomi 6.7. *Antag en ekonomi där sambandet mellan låg arbetslöshet och inflationstrycket beror på företagets behov av att rekrytera och behålla personal. Alla arbetare är villiga att arbeta för en lön som är lika med eller mindre än deras produktivitet, förutsatt att de kan hitta rätt matchning, dvs rätt företag att arbeta hos. Jämför följande fall.*

(1) *Arbetstagare är extremt ovilliga att byta jobb, och arbetsgivare är extremt ovilliga att anställa arbetstagare annat än nytexaminerade. Ekonomin domineras av ett fåtal stora företag som aldrig går i konkurs; om ett företag hamnar i svårigheter kan staten —i sista hand—ge stöd tills företaget kommer tillbaka till lönsamhet.*

(2) *Ekonomin är mycket dynamisk och det är mördande konkurrens mellan företagen. Omkring fyra procent av arbetare förlorar sina jobb varje månad, medan andra företag expanderar och söker ny personal. Arbetskraften är mycket varierande, liksom jobben som erbjuds; arbetstagare och företag spenderar mycket tid och pengar på att hitta bra matchningar mellan jobbets krav och arbetstagarnas kompetens.*

- Jämför ekonomierna vad gäller NAI-arbetslösheten.

6. Löneförhandlingar och reservarmén

Modellekonomi 6.8. *Antag en ekonomi där, allt annat lika, arbetstagare som har jobb försöker alltid att tvinga lönen upp med en hastighet snabbare än inflationen (vilket höjer reallönen). Men deras förmåga att göra detta begränsas av arbetslöshetsnivån. Ju högre arbetslöshetsnivån, desto större är arbetsgivarnas förmåga att stå emot lönetryck. Orsaken kan vara att arbetsgivarnas externa alternativ i löneförhandlingsprocessen—t.ex. hotet om att säga upp de befintliga arbetstagarna och rekrytera nya från reservarmén—blir mer realistisk och trovärdig. Vad händer på lång sikt i en sådan ekonomi?*

- Varför kan det tänkas att arbetstagarna eller fackföreningarna vill driva upp lönerna, eftersom de bör förstå att det leder till högre arbetslöshet i längden? *Puckelhypotesen; insider–outsider-modellen.*

Modellekonomi 6.9. *Antag en ekonomi där fackföreningar samordna sina lönekrav i de bästa av sina medlemmar, som betecknas insiders. Vidare antar vi att insiders är de som är anställda eller som har nyligen blivit arbetslösa. Människor som är långtids-arbetslösa betecknas outsiders, och de fackliga organisationerna beaktar inte deras intressen när de förhandlar om lönerna. I denna ekonomi har arbetslösheten varit hög under en längre tid på grund av en allvarlig ekonomisk kris. Nu är krisen över och centralbanken håller räntan låg. Den förväntar sig att företag kommer att investera och expandera, och att arbetslösheten kommer att sjunka. Vad kan hända i stället, enligt insider–outsider-modellen?*

7. Implikationer

Modellekonomi 6.10. Antag en ekonomi där alla arbetstagare har rätt till arbetslöshetsersättning på 100 kronor per dag under 2 år efter att arbetslöshetsperioden börjar. Antag vidare att en persons beslut att tillhandahålla arbetskraft är en funktion av den lön som individen kan bringa in, i förhållande till nivån på arbetslöshetsersättning: om en enskild inte kan höja sina inkomster med minst 20 procent genom att välja att arbeta, väljer hon istället frivillig arbetslöshet. Slutligen, antag att lön före skatt för varje individ är lika med individens marginalprodukt, och att 5 procent av arbetstagarna har en marginalprodukt som är mindre än 120 kronor per dag. Inkomstskatterna för de lägst betalda är 10 procent. Politik?

Modellekonomi 6.10, fortsättning 5. Antag en ekonomi som ovan, dock att ivern med vilken individerna söker jobb varierar som en funktion av lönen (i förhållande till arbetslöshetsersättning). Vad blir effekten av denna förändring? Politik?

Modellekonomi 6.10, fortsättning 6. Antag två ekonomier som ovan, där den ena har centraliserade löneförhandlingar medan den andra har konkurrerande fackföreningar som förhandlar var och den för sig. Resultat? Politik?

Modellekonomi 6.11. Antag två ekonomier, var och en med 1000 anställda och en centralbank som håller inflationen till 2 procent per år. Ekonomierna är identiska —kompetensen hos arbetarna, nivån på arbetslöshetsersättning, institutionerna (hur ekonomin sköts), etc.—utom i ett avseende: i ekonomin 1, agenternas preferenser är sådana att arbetstagare är livrädda för arbetslöshet, medan i ekonomin 2 är arbetare mycket mer avslappnade vad gäller risken att förlora sina jobb. Vilka skillnader bör kunna observeras mellan ekonomierna enligt reservarmé-modellen? Politik?

